

Gissningar i Vita huset

Kubakrisen 1962 hanterades med ett öga på vad folk skulle tro. Klas Östman har läst Kennedy-bandet.

Efter 35 år får världen nu veta vad som sades i Vita huset under Kubakrisen. *The Kennedy Tapes*, utskriften av bandinspelningar från krismötena, visar att konfrontationen gällde symboler lika mycket som militär strategi och att amerikanerna misstänkte att Krustjev egentligen var ute efter Berlin.

Modern historia

Ernest R May & Philip D Zelikow (red)
The Kennedy Tapes: Inside The White House During The Cuban Missile Crisis
Belknap/Harvard Univ. Press, 1997

I samband med Watergateskandalen kom det fram att Richard Nixon inte varit den ende president som spelat in sammanträden i Vita Huset på band. Också John F Kennedy hade haft ett dolt inspelningssystem.

Avdammad med ljudteknik

Banden var av dålig kvalitet och fick därför ligga och samla damm. Men ljudteknikens framsteg har tillsammans med lättnader i sekretesslagstiftningen lett till att inspelningarna från Kubakrisen i oktober 1962 kunnat tolkas och utges av historikern Ernest May och statsvetaren Philip Zelikow.

Det är fascinerande läsning, där man kan följa krisens utveckling

dag för dag. Visserligen slog Kennedy själv på inspelningen, men någon redigering i efterhand har inte gjorts. Mötesdeltagarna vet inte heller om att de spelar in.

Få saker verkar vara avgjorda på förhand, genom beredning före mötena. Den amerikanska strategin formas istället genom mycket öppna – faktiskt ganska röriga – diskussioner inom den speciella krisgrupp som Kennedy samlar omkring sig så snart de första späningsfotona från U 2-plan visar att ryska kärnvapenrobotar är på väg att installeras på Kuba.

Ett nytt hot mot USA

Militärt betyder installationerna att ryssarna kan uppväga att de har få robotar som kan nå USA från själva Sovjet. På amerikansk sida är det bara militärledningen som ser det som ett avgörande omslag i terrorbalansen: Försvarsministern Robert McNamara och flera andra i krisgruppen anser att de vapen som ryssarna redan förfogar över är hot nog. Ett viktigare skäl till den hårda amerikanska reaktionen förefaller ha varit nödvändigheten av att behålla sin trovärdighet gentemot både allierade och fiender. Kennedy har just sagt offentligt att den här sortens steg inte skulle accepteras av USA, och nu kan han inte backa.

Ändå tar presidenten och hans rådgivare allvarligt på hotet att ryska Mig-plan från Kuba kan nå det svagt försvarade sydöstra USA. Det är anledningen till att de avaktar med flyganfallet mot robotbaserna, huvudalternativet under de första mötena, och i stället väljer en fartygsblockad.

Att John F Kennedys bror Robert, justitieministern, försvars-

Rösten ur det förflutna. På Kennedys bandupptagningar från Kubakrisen sker stormiga diskussioner i krisgruppen om det bästa sättet att möta den ryska expansionismen. Foto: UPI/PRESSENS BILD

minister McNamara och de speciella rådgivarna McGeorge Bundy och Theodore Sorensen hör till de inflytelserika under mötena är ingen överraskning. *The Kennedy Tapes* visar också att före Moskvaambassadören Llewellyn Thompson tillförde åtskilligt till den amerikanska strategin.

Liksom att chefen för det strategiska bombflyget, Curtis LeMay, var precis så skjutglad som han sedan skulle framställas i Stanley Kubricks *Dr Strangelove*: "Jag ser ingen lösning annat än direkt mili-

tär intervention och det på en gång", hävdar LeMay när han kallas till Vita Huset och serverar några inlindade förelämpningar om München-anda. Politiskt prat hade han inte mycket till övers för.

Nu blev det lyckligtvis inte LeMay som kom att styra USA:s agerande. Presidenten och hans team av *the best and the brightest* lyckades förena en avaktande strategi med att övertyga ryssarna om att de var beredda att gå i krig för att få bort de robotar som redan monterats.

Den största oron gäller Berlin. Flera av amerikanerna antar från början att den ryska Kuba-framstötten egentligen är en del i ett globalt maktspel, där ryssarnas mål är att ockupera Väst-Berlin. Det är den hypotes som bäst förklarar Krustjevs agerande, anser krisgruppen i Vita Huset.

Öppen diskussion var inte precis politbyråns signaturlmelodi och KGB:s informationer var ibland häpnadsväckande usla.

Utgivarna menar att den hypotesen kan vara riktig, men att det samtidigt inte var konstigt att amerikanerna var förbryllade. Någon logisk helhet i Krustjevs agerande fanns helt enkelt inte. Banden från Kubakrisen visar att USA:s beslutsmaskineri och underrättelsetjänst fungerade bra, men vad som under senare år har kommit fram från ryska arkiv visar att det var väsentligt sämre beställt där. Öppen diskussion och analys var inte precis politbyråns signaturlmelodi och KGB:s informationer var ibland häpnadsväckande usla.

Ryska ledare som gör besynnerliga utspel om kärnvapen och förefaller förvirrade om hur saker egentligen hänger ihop är således inget som kommit med Boris Jeltsin. Det är tur att utspelen nu är av fredligare natur än under Kubakrisen. Jeltsin är ingen Krustjev. Men Bill Clinton är knappast heller en John F Kennedy.

KLAS ÖSTMAN

KULTUR FRUKOST

Varför sjönk Estonia?

fredag 27 februari kl 07.45

Program

Anders Björkman - fartygsarkitekt inleder utifrån just utkomna boken *Lies and Truths About MV Estonia*

"Den officiellt föreslagna förklaringen till olyckan - att vatten på bildäck sänkte fartyget - är helt enkelt omöjlig."

I panelen:

Erland von Hofsten, sjökaptän

Moderator: Knut Carlqvist, Finansstidningens kulturchef

Ingen företrädare för den svenska gruppen av Estoniakommissionen har hittills - önskat delta i samtalet.

Plats: Operaterrassen. Antalet platser är begränsat.
Vi ber Dig bekräfta Din medverkan till
Per-Erik Holmström, Finansstidningen tel 08-506 245 90
eller på fax 08-506 245 81, E-mail: traffar@fti.se

Svårt att bygga i Wien

I kejsarstaden ser man inte gärna nymodigheter. Folke Schimanski rapporterar om det wienska museibräket.

Immer än ett decennium har den rasat, striden om Museumsquartier i Wien. Den rör de gamla hovstallarna på ytersidan av den berömda Ringen, som sedan 20-talet tjänat som mässhallar. Donauimperiet slutade existera för 80 år sedan, men de byggnader som vittnar om det förflutna glans finns kvar. Framför hovstallarna, mot Ringen till, står fortfarande Kaiserforum, Gottfried Semper grandiosa efterbildning av Forum Romanum flankerat av två gigantiska museibygnader och med en jättstor staty av Maria Teresia i mitten.

I gården till hovstallarna hade stjärnarkitekten Laurids Ortner tänkt sig ett supermodernt museikomplex för samtida konst. De nya museibygnaderna med samlingen av mecenaterna Leopold respektive Ludwig skulle innehålla massor av modern konst som delvis har anknytning till Wien men som just nu ambulerar världen runt. Det låter ju rimligt om inte Ortner i

någon sort inopportunity hade skisserat ett koncept i disharmoni med den historiska miljön, ja, som avskiltigt skulle störa. Ett av förslagen var ett *Leseturm* som skulle sticka upp över axeln på den väldiga Maria Teresia. Ställt mot Kaiserforum skulle det moderna museikomplexet bli nästan lika störande som Montparnasses skyskraper bakom Eiffeltornet i Paris. Fast kanske inte fullt så mycket.

Namnlistor mot Ortner

Det blev för mycket för de konservativa wienarna. Konsthistoriker, kulturvårdare och förargade borgare protesterade och namnlistor skrevs mot Ortners koncept. Det blev ett kärt tema för parlamentsdebatten och en vattendelare mellan högern och vänstern. Men Ortners opinionsunderlag var bräckligt, och döds-skottet kom märkligt nog från I M Pei som ju skapat en liknande byggnad, pyramiden i Le Louvres borggård. Han menade att Ortners förslag skulle störa den historiska omgivningen. Till slut tvingades Ortner ge med sig och göra vissa revisioner av sin bädda idé - så ströks hans älskade tornkonstruktion. På så vis fick han också de gröna på sin sida. Ortners idé gav ett generöst utrymme åt vad man idag betrak-

tar som alternativ kultur på teater-scener, i konstutställningar och annat. Egentligen är alltså ett stortat kulturforum, både Österrikes och Europas största satsning hittills i genren.

Efter starka betänkligheter har den i och för sig maktlösa motsvarigheten till Riksantikvarieämbetet gett klartecken efter nerskalningen. Det har visat sig att 500 miljoner schilling redan spenderats på projektet utan att den blivit synligt. Det ledde till en sorts panikreaktion: Nu fick man inte slösa längre, nu måste man agera. Klartecknet från kulturmyndigheten firades i början av december med en fest under det oroande mottot *Power ins Museumsquartier*.

Rabalder för 100 år sedan

Det är inte första gången som det blivit rabalder i Wien om ett bygge. För drygt hundra år sedan skedde samma med de prestigebyggnader som upprättades längs Ringen efter rivningen av de enorma stadsmurarna. Det hette i folkmun att "i parlamentet hör man ingenting, i rådhuset ser man ingenting, och i Burgtheater hör och ser man ingenting". Ironiskt nog innefattade även den heta dyspyten Semper's Kaiserforum.

FOLKE SCHIMANSKI